

כפר בסביבה

כפר הנוער אשל הנשיא הוא אי ירוק בנגב המערבי. כאן לא רק מחנכים לערכים סביבתיים, אלא חיים אותם < יעקב שקולניק

מייצר למטרות כגון תאורה, אנרגיה, קירור, חימום ושימוש במים מושבים. בבית זה ילמדו את הנושאים הסביבתיים הלכה למעשה. הגינון ממשיך גם בסביבה של כל כיתה וכיתה. תלמיד באשל הנשיא אינו יכול שלא לחוש שהוא נמצא בבית ספר שונה לחלוטין מבית ספר בישראל. מתוך מאה מ"ר המוקצים לכל כיתה, 60 הם חדר רגיל בעל כיסאות ושולחנות, וכל השאר מוקדשים לגינה.

חזון סביבתי

הגינות הוא רק החזית שבה פועל כפר הנוער. אשל הנשיא מתפקד בהתאם לעקרונות של חזון סביבתי. כרזות המכריזות על החזון תלויות בכל משרד, בכל כיתה ובלוחות המודעות שבחצר בית הספר. שום תלמיד וגם לא אורח לרגע, אינם יכולים להתחמק מהמסר הזה.

על השיגעון הסביבתי הזה מנצח זאב מילר, מנהל אשל הנשיא זה יותר מ-30 שנה. "ילד בדווי לומד על המדבר, הסביבה שבה הוא חי", אומר זאב. "אנחנו מלמדים על סביבה ירוקה ועל חקלאות. זה הייעוד שלנו. כל תלמיד באשל הנשיא נחשף לנושאים האלה. אנחנו רואים בלימודי הסביבה והחקלאות ערך מחנך".

מאחורי הסיסמאות

עד עכשיו דיברנו בסיסמאות. שלא כרגיל, במקרה של אשל הנשיא הסיסמאות הן התוכן. לדוגמה, מדעי החיים, חקלאות ולימודי הסביבה הם מקצור עות חובה בבית הספר. יש אפשרות להרחבה במקצועות כגון כימיה סביבתית וגיאוגרפיה. כל תלמיד מקדיש יום אחד בשבוע לפרויקט סביבתי, או לעבודה במשק החקלאי, המשתרע על 4,000 דונם. "המעבדות של בית הספר הן הסביבה והכל הוא מעבדת שדה", אומר זאב מילר. "לדוגמה, הכפר

כפר הנוער אשל הנשיא שבנגב המערבי אינו מצמיד לשמו את התואר "סביבתי", תואר שלא מעט מוסדות אוהבים להתהדר בו. ובכל זאת, ספק אם יש עוד בית ספר בישראל שענייני הסביבה מטופלים בו בקנאות שכזו. 1,500 תלמידי הכפר, כולם מהנגב, חשופים לקמפוס שמשדר ללא הרף על הגל הסביבתי. בית הספר מוקף בטבעת של גנים בוטניים, חלק מוצהרים ואחרים מפני שככה הם, מבלי שהם יודעים בכלל שהם כאלה. זה מתחיל כבר בכניסה. מגרש החניה של בית הספר, המקום הראשון הנגלה לתלמידים היורדים מהאוטובוס שמביא אותם ללימודים, הוא גן בוטני בלתי מוצהר שבו צומחים יותר מ-870 זני צמחים. הגן הבוטני הרשמי הוא מכלול של שבעה גנים נושאים. גן חדש, שלהקמתו חברו מפעל "מכת-שים", עמותת נגב בר-קיימא, מפעל נטפים וקק"ל, עוסק בנושאים כגון חקלאות קדומה, גן הפלח, גן הרועה, גן נבטי וגן של חקלאות אורגנית מול חקלאות רגילה. טבעת הגנים היא מעין מסלול היקפי המפגיש את ההולך בו עם עולם אחר, עולם סביבתי שגולת הכותרת שבו תהיה מרכז המא"ה, מרכז אקולוגי הוליסטי האמור להיות בית "חכם" במלוא מובן המלה, בית שישתמש באנרגיה שהוא

כפר הנוער אשל הנשיא

שנת ייסוד

1951.

מקור השם

לזכר הנשיא ויצמן.

מספר תלמידים

(חטיבת ביניים ותיכון)

1,500.

מספר תלמידי פנימייה

250.

שטח קמפוס

900 דונם.

שטח חקלאי

4,000 דונם.

למעלה: כפר הנוער אשל הנשיא. מבט כללי.

למטה: תלמידי אשל הנשיא בצעדה בסביבת כפר הנוער. לרשות הכפר עומדים 4,000 דונם קרקע חקלאית.

שאלה שנידונה במועצה הייתה גידול עופות בכלובים, דבר שמתפרש כהתעללות, בהשוואה לשיטה ההומנית יותר, אך הרווחית פחות, של גידול תרנגולות המשוטטות חופשי באחו. הוועדה החליטה שבאשל הנשיא יגדלו עופות בשתי הגישות, כדי שניתן יהיה להשוות ביניהן.

דילמה נוספת מציב דיר הכבשים, שבו מגדלים גזע ולדני במיוחד המכונה "פיני מרינו". הנקבות של גזע זה ממליטות שניים או שלושה טלאים בשגר אחד. אבל לנקבות הזן הזה יש תכונה לא רצויה. הן מלקקות את הטלאים הנולדים עד מוות. טלאים שייולדו בשעות הלילה, או בשעות שבהן המגדל

מפעיל שני דונם חממות, דונם אחד של חקלאות אורגנית ודונם אחד של חקלאות רגילה, לצורך השוואה. אנחנו ממחזרים את המים שבהם משקים את הגידולים בחממות. אלה הם מים עתירי דשן והמטרה שלנו במחזור היא למנוע את זיהום הקרקע בעודפי הדשנים". באשל הנשיא מתכננים להקים מתקן לטיפול בשפכים שמימיו יהיו ברמה המתאימה להשקיה.

דוגמאות נוספות: המשק החקלאי באשל הנשיא מפעיל, בשיתוף עם חברת "מקורות", מתקן התפלה של מים מליחים, הנשאבים מבארות הכפר; מובן שמייצרים כאן קומפוסט; נבנה מתקן מיוחד למיכל הסולר, כדי שגם במקרה של נזילות בלתי צפויות, הדלק ייקלט במתקן ולא יחלחל לקרקע.

ועוד: תחנת הרדיו של הכפר, המופעלת על ידי התלמידים, משדרת מדי שבוע מגזין בענייני סביבה. אנשי מכון התקנים בדקו ומצאו שרמות הקרינה של האנטנות המשדרות עומדות בכל תקן.

אשל הנשיא משתמש רק בחומרים שעומדים בתקן מוגדר. לכל חומר יש גיליון בטיחות, שמנחה בדבר שימוש נאות בו. אפילו הזמנת אקונומיקה נעשית בהתאמה לדרישות של תקני איכות הסביבה.

דילמות חינוכיות

בניהול אשל הנשיא שותפה מועצה שחבריה הם נציגי ההורים, התלמידים, אנשי סביבה, חוקרים ומחנכים מבית הספר. מועצת ההורים שותפה עם התלמידים בוועדה לאיכות הסביבה. הוועדה נתקלת לא פעם בדילמות מעשיות ולא תיאורטיות, שכן אשל הנשיא הוא לא רק בית ספר, אלא הדבר הקרוב ביותר לחיים האמיתיים. המשבצת החקלאית של הכפר אמורה להניב הכנסות, כמו בכל ענף כלכלי, והחלטות הוועדה עשויים לחרוץ את גורלם של ענפים לשבט או לחסד.

שעודדה מאוד את הפעילות הסביבתית בכפר הנוער, אומר זאב מילר. "לפני כחמש שנים נאבקנו יחד נגד הזיהום ברמת חובב. באותו זמן ממש נפלה בנו ההכרה שלא נפיק תועלת ממשית רק מהפגנות עם שלטי מחאה והבעת התנגדות קולנית. הגענו למסקנה שעדיף לחבור לתעשיית הכימיה וליצור מערכת אמון שטובה לסביבה וטובה לתעשייה. כולם רוצים לחיות ויש לנו אותו אינטרס. בלהה יזמה את הפורומים הציבוריים עם התעשייה (CAP) ואני אישית הצטרפתי לעמותת נגב בר קיימא. החיבור עם העמותה עוזר מאוד לבית הספר".

"אני מעדיף להשקיע את תקציבי כפר הנוער בחיינוך לערכים סביבתיים", אומר זאב. לדוגמה, בימים אלה אנו משפצים את הפנימייה של כפר הנוער, שבה מתגוררים כ-250 תלמידים. אנו בונים שתי מערכות ביוב. באחת המים יזרמו לגינת אחו ובשנייה למערכת השפכים הכללית. מועצת ההורים והתלמידים קבעה שבפנימייה נעביר מסר של חיסכון בחשמל. מדובר בהשקעה יקרה. התקנו דלתות "חכמות", המצוידות במערכת שגורמת לחשמל לכבות בחדרים כשאין בהן איש. מחירה של כל דלת התייקר ב-5,000 ₪ לעומת דלת רגילה, אבל המסר החינוכי ברור. יש לחסוך בחשמל, שלייצורו יש מחיר סביבתי כבד".

בכל טיול שנתי התלמידים עוסקים בנושא הקשור באיכות סביבה, לפי בחירה. בטיול י"ב של השנה שעברה ביקרו התלמידים בנחל קישון, שעלה לכותר ברות בשנים האחרונות כנחל הסובל מבעיות זיהום. התוצאות אינן מאחרות לבוא. בית הספר מייצר לפחות מאה עבודות גמר בתחומי חקלאות וסביבה וכבר אין מקום בקירות בניין המנהלה לאותות ההצטיינות וההוקרה שמעניק המשרד להגנת הסביבה. מגמת הקולנוע בבית הספר הפיקה סרט על הפורום הציבורי ברמת חובב. הסרט, ששמו הוא "הרמה הבוערת", הוגש לתחרות בינלאומית ואף זכה בפרס של מכוון השל. יתר על כן, בית הספר עמל קשות כדי להגיע להישג שספק אם קיים במקום אחר בעולם. זהו כנראה המוסד החינוכי הראשון בעולם שהשיג את תו התקן המפורסם ISO 14001. ההישג הוא תולדה של החלטת הפורום הציבורי שליך מפעל תרכובות ברום. אנשי המפעל הם אלה שחינכו את צוות בית הספר ואת התלמידים ולא חסכו מאמצים כדי להתגבר על המהמורות בדרך להשגת תו התקן. "אנחנו רוצים לתת לתלמידים תחושה שהכפר הוא הבית שלהם", אומר זאב. "הכפר עצמאי מבחינה מוניציפלית ושום גורם לא מכתוב את מה שנעשה בו. תפקידנו הוא להביא את התלמידים להכרה שכדאי להם להשקיע כדי ליצור סביבה נעימה. כשאנחנו עושים זאת, אנו משיגים את מטרתנו".

אינו נמצא בדיר, ימותו. החקלאים מצאו פתרון לעניין. הם גורמים לנקבות, באמצעות ספוגית טבולה בהורמונים, להתייחס ביום מסוים. באותו יום מרביע החקלאי את כל הנקבות בעדר ולפיקן, כל הטלאים נולדים בתאריך צפוי ומלאכתו של המגדל להצלת הטלאים נעשית קלה יותר.

תלמידי אשל הנשיא התנגדו לשיטת הספוגית ודרשו להניח לכבשים לנפשן, גם במחיר תמותת טלאים. מרכז ענף הדיר נענה לדרישה ואכן, טלאים רבים מתו. הענף עמד בפני פשיטת רגל. שוב נדרשה מועצת התלמידים לעניין. הפעם התלמידים נכנעו לחוק ההיגיון. שיטת הספוגיות חזרה לדיר של אשל הנשיא. "אנחנו אמנם 'דתיים' בענייני איכות סביבה", אומר זאב, "אבל לא פנאטים. הפנאטיות, בכל תחום, אינה מובילה למקום הרצוי".

המסר החינוכי

החיים הסביבתיים באשל הנשיא כוללים גם שיתוף פעולה עם גופים ירוקים. "אנחנו חייבים הרבה בבלהה גבעון, מנהלת עמותת נגב בר קיימא,

למעלה: ניסוי חקלאי.

למטה מימין: הסליל הכפול של הדי.אן.איי מעטר את חלל אחד המבואות במבנה הכיתות של אשל הנשיא.

למטה משמאל: פינה בבית הספר.

